9 juli 2020

ACCOUNTANTSVERSLAG 2019

Gemeente Leusden

BDO

Aanbiedingsbrief

Aan:

de raad van de gemeente Leusden
T.a.v. raadsgriffier:
mevrouw G.J. Schutte – van der Schans
Postbus 150
3830 AD LEUSDEN

Utrecht, 9 juli 2020
Kenmerk: 1.050.045/NS/TV/1082

Geachte leden van de raad, geachte mevrouw Schutte – van der Schans,

Wij hebben de jaarrekening 2019 van gemeente Leusden (hierna te noemen ‘gemeente’) gecontroleerd. Zoals afgesproken in onze opdrachtbevestiging d.d. 10 september 2019, ontvangt u hierbij ons accountantsverslag 2019. In dit verslag hebben we de belangrijkste bevindingen en conclusies van de jaarrekeningcontrole opgenomen.

Onze bevindingen en aanbevelingen hebben wij afgestemd met de verantwoordelijke wethouder.
Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het college van burgemeester en wethouders.

Het opstellen en controleren van de jaarrekening vraagt elk jaar weer een aanzienlijke inspanning. Bij deze willen wij alle betrokken medewerkers van de gemeente bedanken voor de constructieve en plezierige samenwerking tijdens de controle.

Wij vertrouwen erop u met dit verslag van dienst te zijn. Vanzelfsprekend zijn wij graag bereid om een nadere toelichting op de inhoud te geven.

Met vriendelijke groet,
BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

drs. G.J. Verwoert RA
Partner BDO en extern accountant gemeente Leusden

Ter informatie
De digitale versie van dit document is vanaf de inhoudsopgave interactief. Aan de hand van de navigatiebalk onderaan de pagina en/of de menustructuur bovenaan de pagina kan door het document genavigeerd worden.

VORIGE PAGINA
VOLGENDE PAGINA
DASHBOARD
AANBIEDINGSBRIEF

Inhoudsopgave

1. DASHBOARD ACCOUNTANTSCONTROLE

2. UITKOMSTEN JAARREKENINGCONTROLE

3. RESULTAAT & FINANCIËLE POSITIE

4. BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

BIJLAGEN

1. Dashboard accountantscontrole

1.1 Dashboard accountantscontrole

1.1 Dashboard accountantscontrole

STREKKING CONTROLEVERKLARING

- De jaarrekening 2019 is getrouw.
- De baten en lasten als ook de balansmutaties in de jaarrekening 2019 zijn in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving tot stand gekomen.
- De onzekerheden voor de gemeente en haar financiën als gevolg van het Coronavirus zijn toereikend toegelicht.
- Ongecorrigeerde controleverschillen blijven onder de goedkeuringstolerantie.
- Jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.
- De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar en het BBV wordt nageleefd.
- De WNT is nageleefd.
- Wij hebben geen bevindingen bij de SiSa-bijlage, met uitzondering van een onzekerheid in de SPUK-verantwoording.
- De samenwerking is constructief en plezierig verlopen.

TOP 3 AANDACHTSPUNTEN VOOR 2020

Op basis van de interim- en jaarrekening-controle 2019 zijn de belangrijkste aandachtspunten voor komend jaar:

- Gevolgen Coronacrisis.
- IT-Beheersomgeving van de financiële processen.
- Doorontwikkeling Administratieve Organisatie en Interne Controle (naar rechtmatigheidsverklaring in waarschijnlijk 2022, aangezien behandeling van dit onderwerp in de landelijke politiek waarschijnlijk wordt doorgeschoven in de tijd als gevolg van de Corona crisis).

RESULTAAT 2019

(x €1.000)	2019	Begroting (na wijziging)
Saldo van baten en lasten	-2.690	-4.628
Mutatie reserves	4.345	4.628
Resultaat	1.655	0

Het resultaat over 2019 bedraagt € 1,655 miljoen positief, na mutaties in reserves (2018: € 0,3 miljoen positief), waar € nihil was begroot. Het resultaat wijkt 2% af van de (bijgestelde) totale begrotingsomvang.

ONTWIKKELING GREX / SOCIAAL DOMEIN

- Actualisatie van de grondexploitaties heeft geleid tot een verlaging van de verliesvoorziening met € 224K en een tussentijdse winstneming van € 330K per 31 december 2019.
  - Ultimo boekjaar 2019 bedraagt de voorziening € 210K op een bruto boekwaarde van € 5,7 miljoen. De voorziening heeft betrekking op het project De Buitenplaats.
  - De nog te realiseren opbrengsten bedragen € 8 miljoen (totaal € 38 miljoen) en de nog te realiseren kosten bedragen € 2 miljoen (totaal € 38 miljoen). Het nog te verwachten resultaat bedraagt, rekening houdend met de grex positie ultimo 2019, hiermee € 381K (netto contante waarde).
- Onzekerheden in het sociaal domein zijn vergelijkbaar met voorgaand jaar. Dankzij de goedkeurende verklaring bij de verantwoording van de gemeente Amersfoort zijn de onzekerheden in het sociaal domein beperkt.

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

De bij de controle gehanteerde goedkeuringstolerantie bedraagt 1% van de totale lasten. Op basis hiervan is de goedkeuringstolerantie bepaald op € 820.000 voor fouten en € 2.460.000 voor onzekerheden.

- Aanbestedingsrechtmatigheid: Op basis van de spendanalyse hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld.
- Er zijn begrotingsoverschrijdingen geconstateerd die geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten. Deze tellen derhalve niet mee in ons oordeel.
- Er is een overschrijding geconstateerd van de investeringskredieten van totaal € 29K.
- Sociaal domein: Voor een bedrag van € 395K kon onvoldoende controle-informatie worden aangeleverd waaruit bleek dat prestaties zijn geleverd voor de zorglasten. Tevens is een verschil gebleken tussen de prognose en de bestedingen ad € 295K die als fout is aangemerkt.

UW FINANCIËLE POSITIE VERGELEKEN

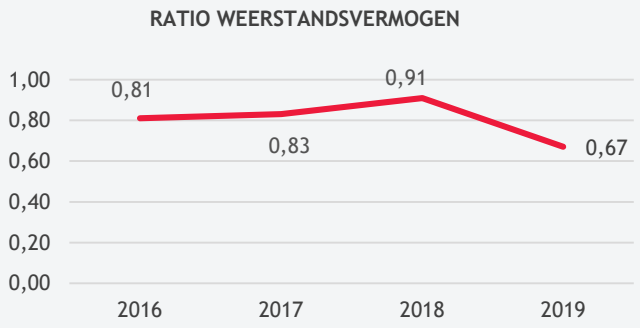

De ratio weerstandsvermogen komt voor 2019 lager uit door enerzijds hogere risico inschatting, maar vooral door een lager beschikbaar weerstandsvermogen. De risico's van de coronacrisis zijn ook meegewogen.

2. Uitkomsten jaarrekeningcontrole

2.1 De jaarrekening is getrouw & rechtmatig
2.2 Rechtmatigheid van de jaarrekening
2.3 Coronavirus en de jaarrekening 2019
2.4 Top 5-aandachtspunten voor 2020

2.1 De jaarrekening is getrouw

De jaarrekening 2019 is getrouw

Wij hebben bij de jaarrekening 2019 van de gemeente Leusden een goedkeurende controleverklaring afgegeven met betrekking tot de getrouwheid en rechtmatigheid. Een goedkeurende verklaring met betrekking tot getrouwheid betekent dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva per 31 december 2019 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Wij hebben geen controleverschillen geconstateerd welke door de gemeente zijn gecorrigeerd. Tijdens onze controle zijn enkele controleverschillen geconstateerd ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid. Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 50.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn. De rapporteringstolerantie is conform het vastgestelde controleprotocol 2019.

POST/OMSCHRIJVING VAN DE TOELICHTING (x € 1.000)	FOUTEN	ONZEKERHEDEN	VERWIJZING
Debetbedragen crediteuren onterecht onder vooruitbetaalde bedragen, geen resultaateffect	-	-	
Verantwoording SPUK onder SiSa deel SRO, onzekerheid BTW status	-	72	Bijlage B
Aanvullende afspraak kosten Breed spectrum aanbieders Jeugdzorg	142	-	§ 4.2
Sociaal domein – Wmo ZIN	- 131	177	§ 4.2
Sociaal domein – Jeugdzorg ZIN	- 164	218	§ 4.2
Sociaal domein – pgb Jeugdzorg en Wmo	-	194	§ 4.2
Totaal	**-153**	**661**	

Wij hebben, voor zover mogelijk, het college verzocht om deze controleverschillen te corrigeren. Het college heeft gemotiveerd aangegeven waarom zij deze verschillen niet heeft verwerkt en dat zij van oordeel is dat deze posten zowel individueel als gezamenlijk niet materieel zijn voor de jaarrekening als geheel. Deze verschillen en de analyse van de impact zijn bevestigd in de bevestiging van het college bij de jaarrekening.

Wij concluderen dat de resterende niet-verwerkte controleverschillen zowel individueel als gezamenlijk niet materieel zijn voor de jaarrekening als geheel en hebben derhalve een goedkeurende verklaring verstrekt met betrekking tot de getrouwheid.
De goedkeuringstolerantie bedraagt € 820.000 voor fouten en € 2.460.000 voor onzekerheden.

2.2 Rechtmatigheid van de jaarrekening

De baten en lasten als ook de balansmutaties in de jaarrekening 2019 zijn in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving tot stand gekomen.

Naast de ongecorrigeerde controleverschillen in het kader van de getrouwheid van de jaarrekening zijn de volgende controleverschillen ten aanzien van het aspect rechtmatigheid geconstateerd. Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 50.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

In het kader van de rechtmatigheidscontrole hebben wij de juiste toepassing van de Europese aanbestedingsrichtlijnen gecontroleerd aan de hand van een zogenaamde spendanalyse. Naar aanleiding van deze spendanalyse blijkt dat geen sprake is van onrechtmatigheden.

POST/OMSCHRIJVING VAN DE TOELICHTING (x € 1.000)	FOUTEN	ONZEKERHEDEN	VERWIJZING
Rechtmatigheid			
Ongesaldeerde getrouwheidsfouten en/of onzekerheden vorige pagina	142	72	§ 2.1
Sociaal domein - Wmo ZIN	131	177	§ 4.2
Sociaal domein - Jeugdzorg ZIN	164	218	§ 4.2
Sociaal domein - pgb Jeugdzorg en Wmo	-	194	§ 4.2
Aanbestedingsrechtmatigheid	-	-	
Investeringskredieten	29	-	§ 4.5
Totaal	**466**	**661**	

Wij concluderen dat de resterende niet-verwerkte controleverschillen zowel individueel als gezamenlijk niet materieel zijn voor de jaarrekening als geheel en hebben derhalve een goedkeurende verklaring verstrekt met betrekking tot de rechtmatigheid.
De goedkeuringstolerantie bedraagt € 820.000 voor fouten en € 2.460.000 voor onzekerheden.

2.3 Coronavirus en de jaarrekening 2019

De onzekerheden als gevolg van het Coronavirus zijn toereikend toegelicht.

Coronavirus en de jaarrekening 2019

De situatie en ontwikkelingen rond het Coronavirus veranderen per dag. De lange termijn impact op de maatschappij en economie zijn hoogst onzeker. Tijdens de controle hebben wij aandacht besteed aan de impact van het Coronavirus op gemeente Leusden. Daarbij gaan wij uit van de aanwijzingen van onze beroepsorganisatie (NBA) en de Commissie BBV die breed in de sector moeten worden toegepast. Hierover hebben wij overleg gevoerd met de organisatie en het college van burgemeester en wethouders.

De uitbraak van het Coronavirus wordt gezien als een gebeurtenis na balansdatum, aangezien de uitbraak van dit virus pas in de loop van februari 2020 van wezenlijke omvang werd. Voor de jaarrekening 2019 houdt dit in dat, in lijn met de verslaggevingsrichtlijnen hieromtrent, een toelichting rondom (de impact van) het Coronavirus is opgenomen in de toelichting op de balans (paragraaf gebeurtenissen na balansdatum; pagina 138). Daarnaast is in het jaarverslag een beschrijving opgenomen van de belangrijkste risico's en onzekerheden in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Het college maakt daarin de inschatting dat geen sprake is van een risico op de continuïteit van de gemeente.

Als onderdeel van onze controle werkzaamheden hebben wij de aanvaardbaarheid en toereikendheid van deze toelichtingen beoordeeld. Naar ons oordeel zijn de onzekerheden als gevolg van het Coronavirus toereikend toegelicht in het jaarverslag en de jaarrekening.

Toelichtende paragraaf in de controleverklaring (COS 706)

Coronavirus en onze controleverklaring

Op basis van onze controlestandaarden (706) bestaat de mogelijkheid om de gebruikers van de jaarrekening middels een onverplicht toelichtende paragraaf in onze controleverklaring (ofwel een paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden) te wijzen op informatie in de jaarrekening die relevant is voor het begrip van de gebruikers. Wij hebben dat dit jaar gedaan omdat sprake is van een crisis die naar verwachting grote effecten gaat hebben op de financiële positie van de gemeenten. Wij zullen in deze paragraaf benadrukken dat de lezer kennis moet nemen van de mogelijke gevolgen van de Coronacrisis voor de gemeente en verwijzen naar de bovengenoemde toelichtingen in de jaarrekening en het jaarverslag.

Zoals hierboven genoemd is het onduidelijk wat voor de langere termijn de gevolgen zijn van het Coronavirus. Wij onderhouden graag contact met u in de tussentijd en zijn bereid en bereikbaar om u te ondersteunen waar nodig en mogelijk.

2.4 Top 3 aandachtspunten voor 2020

Inleiding
Naar aanleiding van onze controle van de jaarrekening 2019 hebben wij een aantal bevindingen en aanbevelingen over het afgelopen boekjaar weergegeven. Daarnaast willen wij, vanuit onze natuurlijke adviesfunctie, de volgende top 3 van aandachtspunten voor het komende jaar benoemen.

1. **Gevolgen Coronacrisis**
   Zoals wij in paragraaf 2.3 hiervoor hebben aangegeven, en ook blijkt uit de impact analyse van de gemeente, zullen de gevolgen van de Coronacrisis een significante invloed hebben op de samenleving en de gemeente. Wij zien deze impact, en in het bijzonder de impact op de liquiditeit, als belangrijk aandachtspunt voor 2020.

2. **IT-beheersomgeving van de financiële processen**
   In onze managementletter hebben wij gerapporteerd over de IT-beheermaatregelen. De BLNP-gemeenten werken samen in een ‘gasthouderschap’. Voor de IT-audit zijn de applicaties beoordeeld via de gemeente die verantwoordelijk is voor het beheer. De in onze managementletter beschreven punten hebben voor een deel betrekking op te ruime bevoegdheden en superusers in de applicaties die ten behoeve van de samenwerking zijn ingesteld, maar nu moeten worden heroverwogen. De IT-omgeving voldoet (nog) niet aan alle vereisten die door de accountant gesteld worden. Mede gezien het onderbrengen van diverse interne controlemaatregelen in de IT-beheeromgeving, adviseren wij de IT-beheeromgeving verder te optimaliseren.

3. **Doorontwikkeling Administratieve Organisatie en Interne Controle (naar rechtmatigheidsverklaring in 2022)**
   We hebben de afgelopen jaren gezien dat stappen zijn gezet in de verdere ontwikkeling van de interne controle, maar constateren dat voor de accountantscontrole niet gesteund kan worden op (zichtbare) interne beheersingsmaatregelen. Naar onze mening zal dit ook in 2020 opnieuw aandacht vragen, in combinatie met ontwikkelingen zoals de rechtmatigheidsverantwoording van het college vanaf 2022.
4. Deze rechtmatigheidsverklaring is de nieuwe stip op de horizon waarbij per proces keuzes gemaakt kunnen worden. Het ambitieniveau moet de gemeente (per proces) zelf bepalen. Wij verwijzen naar paragraaf 4.1 voor verdere duiding van dit aandachtspunt.

3. Resultaat & financiële positie

3.1 Resultaat 2019
3.2 Uw financiële positie vergeleken

3.1 Resultaat 2019

Resultaat 2019 ten opzichte van de gewijzigde begroting bedraagt € 1.655K voordelig

Het resultaat van gemeente Leusden over het jaar 2019 ten opzichte van de gewijzigde begroting bedraagt € 1.655K voordelig.
In het onderstaand overzicht is het resultaat in het kort weergegeven:

OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN (x 1.000)	2019	BEGROTING NA WIJZIGINGEN	VERSCHIL	IN %
Saldo van baten en lasten	-2.690	-4.628	1.938	2,5
Onttrekkingen reserves	14.252	14.969	-717	-0,9
Dotatie aan reserves	-9.907	-10.341	434	0,6
Resultaat	1.655	0	1.655	2,2

De belangrijkste afwijkingen van de begroting na wijziging (berekend op basis van de begrote lasten ad € 76.386K) worden veroorzaakt door positieve verschillen op de Domeinen Leefomgeving, Samenleving en Ruimte. Ter compensatie zijn onttrekkingen aan de reserves iets verlaagd, waardoor de mutaties in reserves het verschil in de Domeinen licht compenseert.

Belangrijkste afwijkingen in het resultaat 2019 op programma's

In de jaarstukken is voorafgaand aan het jaarverslag een splitsing van het resultaat opgenomen in resultaat Grondexploitatie ad € 967K en resultaat exploitatie Algemene Dienst ad € 688K. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste verschillen tussen de gewijzigde begroting en de realisatie. Dit betreft voor de Algemene Dienst o.a.:

- Budgetoverhevelingen naar 2020 ad € 523K
- OZB ad - € 117K
- Algemene uitkeringen klimaatmiddelen ad € 186K
- Extra storting pensioenvoorziening ad - € 632K
- Openbaar groen en recreatie ad € 171K
- PGB's en Participatiewet ad € 325K

Na het Overzicht van baten & lasten in de jaarrekening is een overzicht opgenomen van de incidentele baten & lasten. De incidentele baten & lasten zijn grotendeels reeds opgenomen in de gewijzigde begroting met uitzondering van de extra storting pensioenvoorziening wethouders ad - € 632K.

Het resultaat 2019 wijkt beperkt af van de totale begrote lasten (na wijziging). Op basis van onze ervaringsnorm bij decentrale overheden is een afwijking van 2-3% inherent aan een complex begrotingsproces. De afwijking van gemeente Leusden ligt dus binnen de ervaringsnorm en is daarmee aanvaardbaar.

3.2 Uw financiële positie vergeleken (1/3)

Voor de definities en toelichting op de ratio's in onderstaande afbeeldingen wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen in het jaarverslag.

RATIO WEERSTANDSVERMOGEN

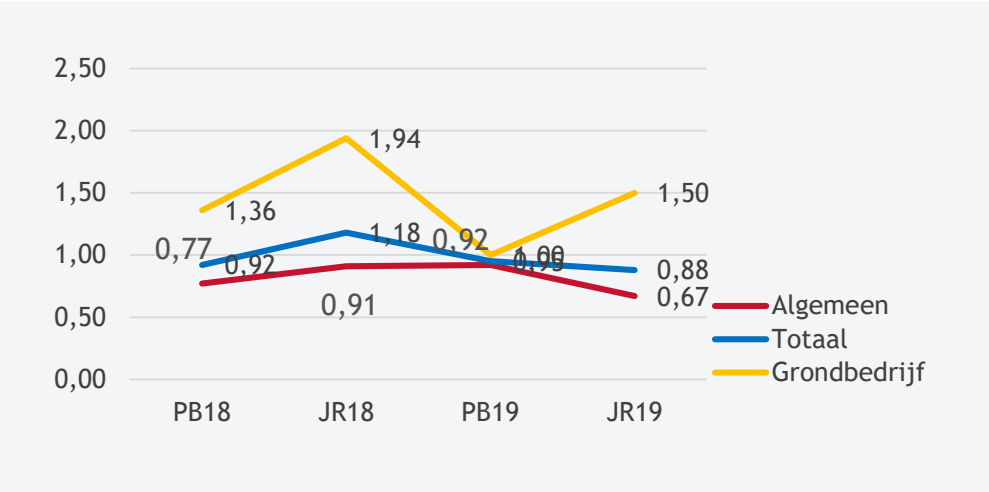

SOLVABILITEITSRATIO

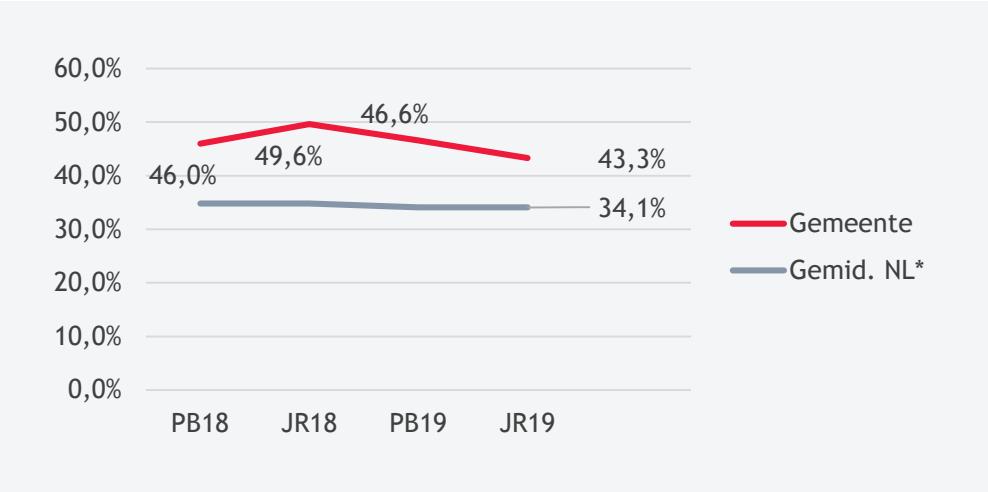

NETTO SCHULDQUOTE

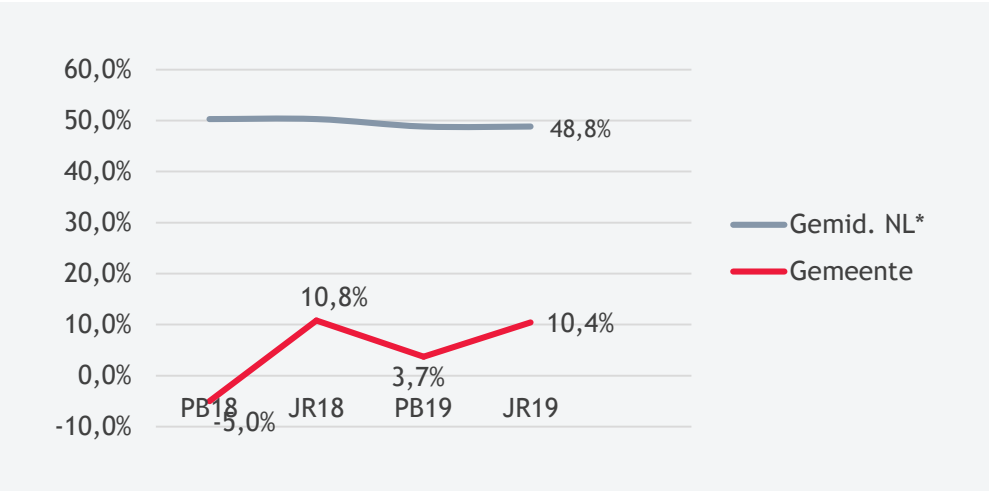

RATIO GRONDEXPLOITATIE

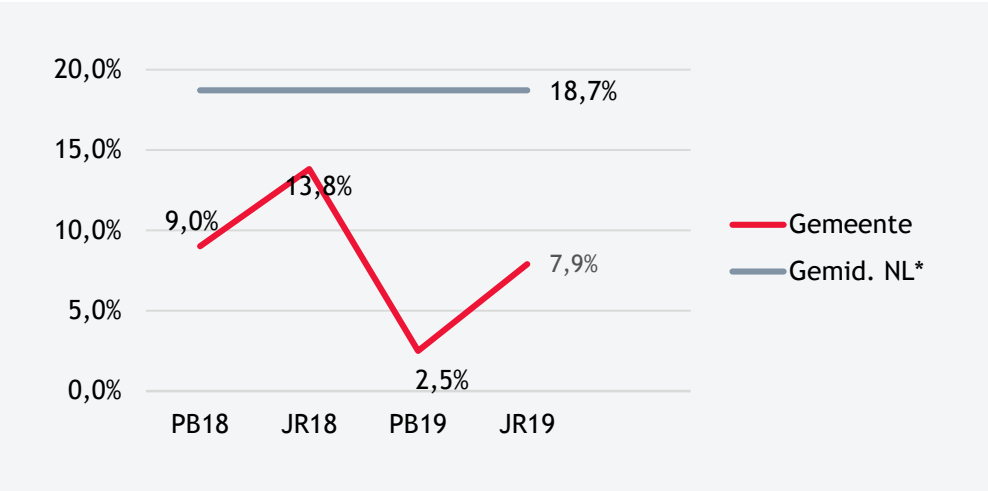

** De bron voor de gemiddelden NL betreft het gemiddelde over 2018 voor gemeenten in de categorie >25.000 en <50.000 inwoners. Data gebaseerd op www.waarstaatjegemeente.nl.*

3.2 Uw financiële positie vergeleken (2/3)

Kengetallen moeten in relatie tot elkaar worden bezien

Onze rol in relatie tot het weerstandsvermogen en financiële kengetallen

De analyse van het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen is een onderdeel van het jaarverslag en de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanuit onze controlerende rol dienen wij vast te stellen of het jaarverslag (en dus deze paragraaf) niet strijdig is met de jaarrekening en geen materiële onjuistheden bevat. De kengetallen moeten altijd in relatie tot elkaar worden bezien. Uit de combinatie van de kengetallen kan een beeld worden gemaakt van de financiële positie van de gemeente. Daarbij kan ook inzichtelijk worden gemaakt wat de oorzaak is van een sterke of zwakke financiële positie. De financiële kengetallen geven, met de inherente beperkingen hierbij, inzicht in (de ontwikkeling) uw financiële positie, mede in relatie tot de landelijke benchmark.

Signaleringswaarden GTK 2020

Signaleringswaarden volgens het Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader 2020 (GTK 2020)

Vanuit hun taak als financieel toezichthouder hebben de twaalf provincies een gemeenschappelijk financieel toezichtkader opgesteld dat vanaf begrotingsjaar 2021 gaat gelden. In het GTK 2020 zijn signaleringswaarden opgenomen voor de financiële kengetallen zoals opgenomen in het jaarverslag van de gemeente.

Weerstandsratio	Betekenis
>= 2.0	Uitstekend
1.4 < 2.0	Ruim voldoende
1.0 < 1.4	Voldoende
0.8 < 1.0	Matig
0.6 < 0.8	Onvoldoende
< 0.6	Ruim onvoldoende

Waarderingscijfer	Minst risicovol	Neutraal	Meest risicovol
Netto schuldquote	< 90%	90% - 130%	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90% - 130%	> 130%
Solvabiliteitsratio	> 50%	20% - 50%	< 20%
Grondexploitatie	< 20%	20% - 35%	> 35%
Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
Belastingcapaciteit	< 95%	95% -105%	> 105%

3.2 Uw financiële positie vergeleken (3/3)

Uw financiële positie

Weerstandsvermogen Leusden lijkt onvoldoende

De gemeente kan redelijkerwijs aan haar langetermijn-verplichtingen voldoen

Financieel risico als gevolg van de grondexploitatie is beperkt

Weerstandsvermogen gemeente Leusden

In de paragraaf weerstandsvermogen heeft het college een overzicht opgenomen van de weerstandscapaciteit verdeeld over twee categorieën. Het beschikbare weerstandsvermogen Algemene dienst bedraagt volgens deze paragraaf € 3,4 miljoen (2018: € 5,2 miljoen) waar dit voor het Grondbedrijf € 2,6 miljoen (2018: € 3,9 miljoen) betreft.

In de paragraaf weerstandsvermogen zijn de relevante risico's benoemd. De gemeente Leusden heeft op basis van interne berekeningen het totale bedrag aan risico's waaraan de organisatie is blootgesteld bepaald op € 5,1 miljoen algemeen en € 1,7 miljoen voor het Grondbedrijf. De ratio weerstandsvermogen is bepaald door het beschikbare weerstandsvermogen te delen op het benodigde weerstandsvermogen voor de onderkende gewogen risico's. Dit resulteert in een ratio weerstandsvermogen op totaal niveau van 0,88, maar voor de Algemene dienst 'sec' bedraagt de weerstandsratio 0,67 (en voor het Grondbedrijf 1,50). Dit is volgens het GTK2020 onvoldoende. De gemeente streeft naar een ratio van 1,0 en concludeert derhalve ook zelf dat de huidige weerstandsratio niet toereikend is.

Wij concluderen dat de berekening van de weerstandsratio behoudend lijkt ten opzichte van andere gemeenten. Voor het beschikbare weerstandsvermogen Algemene dienst wordt het vrij aanwendbare deel van de algemene reserve (basisdeel) gebruikt. Dit bedraagt € 3,4 miljoen. De totale algemene reserve bedraagt per 31 december 2019 echter € 15,4 miljoen. Dit is inclusief de genoemde € 1,7 miljoen voor het Grondbedrijf en € 5,2 miljoen met een aangewezen bestemming. Daarnaast beschikt de gemeente ultimo 2019 over € 21,5 miljoen aan bestemmingsreserves, waardoor de solvabiliteitsratio overall op een neutraal niveau uitkomt.

In de jaarrekening zijn op basis van de eerste Risicomonitor 2020 de belangrijkste risico's van de algemene dienst in beeld gebracht aan de hand van een drietal scenario's. Hierin zijn de directe gevolgen van de Coronacrisis ook meegenomen.

Solvabiliteit en netto-schuldquote

De solvabiliteit bedraagt ultimo 2019 43,27%. Voor de solvabiliteit geldt dat hoe hoger dit percentage is, hoe beter de gemeente Leusden in staat is om haar verplichtingen op lange termijn de voldoen.

De netto schuldquote bedraagt 10,41% en gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen 12,29%. De netto-schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en de hoogte van de investeringen uit het nabije verleden.

Zowel de solvabiliteit als de netto-schuldquote laten een positieve ontwikkeling zien ten opzichte van de signaleringswaarden volgens het gemeenschappelijk financieel toezichtkader (GTK2020). De solvabiliteit valt in de categorie neutraal en de netto-schuldquote valt in de categorie minst risicovol.

Ratio grondexploitatie

Voor de ratio grondexploitatie geldt dat hoe lager deze is, hoe beter. De ratio grondexploitatie van de gemeente Leusden is gedaald en valt voor 2019 in de categorie minst risicovol.

4. Belangrijkste bevindingen

4.1 Interne beheersing en rechtmatigheidsverantwoording
4.2 Sociaal domein uitgelicht
4.3 Ontwikkeling grondexploitaties
4.4 BBV, WNT en SiSa
4.5 Begrotingsrechtmatigheid
4.6 Significante schattingsposten
4.7 Overige bevindingen

4.1 Interne beheersing en rechtmatigheidsverantwoording (1/2)

Aandachtspunten in de interne beheersing.

Onze controle is gegevensgericht. Zie ook managementletter 2019.

Graag maken wij concrete afspraken over uw ambities

Invoering rechtmatigheids-verantwoording waarschijnlijk 2022

Notitie commissie BBV en BADO (verwacht)

Invoering naar onze mening een kans

Interne beheersing en onze aanpak voor 2020

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij een interim-controle uitgevoerd. De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze management letter d.d. 15 januari 2020.

Samenvattend hebben wij geconstateerd dat bij uw gemeente aandachtspunten resteren. Dit betekent niet dat uw gemeente niet in control is, maar wel dat het in control zijn voor ons niet voor elk proces toetsbaar is uit controlesporen in de processen en systemen. Derhalve konden wij het afgelopen jaar evenals voorgaande jaren voor onze controle niet steunen op uw interne beheersing en hebben wij de jaarrekening gegevensgericht gecontroleerd (middels deelwaarnemingen, cijferbeoordelingen, steekproeven, etc.).

Wij hebben in onze managementletter opgeroepen om uw ambities en mogelijkheden op het gebied van de interne beheersing te bepalen. Enerzijds omdat het niveau van interne beheersing de primaire verantwoordelijkheid is van het college / de organisatie en anderzijds om te voorkomen dat wij de lat in onze controle-aanpak te hoog leggen en daar elk jaar met dezelfde bevindingen over blijven rapporteren. Graag gaan wij de komende periode met uw gemeente in gesprek over uw ambities, ook in relatie tot het opzetten van de interne beheersing in relatie tot de rechtmatigheidsverantwoording. In samenhang met uw afweging / self assessment zullen wij een overzicht maken van de door ons voorgenomen controleaanpak voor het boekjaar 2020.

Invoering rechtmatigheidsverantwoording door het college met ingang van 2022

Met ingang van (waarschijnlijk) 2022 moeten Colleges van burgemeester en wethouders zelf een rechtmatigheidsverantwoording afgeven bij de jaarrekening. Besluitvorming over de rechtmatigheidsverantwoording is als niet-urgent bestempeld, als gevolg waarvan door de corona crisis dit aspect niet meer in 2020 op landelijk politiek niveau zal worden behandeld. Derhalve is ingang waarschijnlijk gefaseerd naar 2022. De rechtmatigheidsverantwoording heeft aanzienlijke gevolgen voor de (interne) beheersing van gemeentelijke organisaties en ook de rol van de accountant verandert hierdoor. Een uitdaging, maar naar onze mening ook een kans voor gemeenten.

Uit de notitie van de commissie BBV blijkt dat er een standaard model van de verklaring komt, rechtmatigheid wordt beperkt tot drie rechtmatigheidsaspecten, de raad de tolerantiegrenzen kan bepalen (tot 3%) en bevindingen moeten worden opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering. De commissie BADO komt naar verwachting ook nog met een nadere uitwerking en toelichting.

BDO ziet de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording als een kans om de controlerende rol van de raad te versterken en te investeren in een verdere ontwikkeling van de bedrijfsvoering. Het gaat daarbij om fundamentele vragen als:

- Op welke onderwerpen en met welke diepgang wilt u gemeenteraad kaders stellen en controleren?
- In hoeverre werkt u als college rechtmatig en/of bent u in control?
- In hoeverre is uw bedrijfsvoering, interne controle en IT beheer op orde en wat is ervoor nodig om daar te komen?
- En misschien wel de moeilijkste vraag van allemaal: wat zijn uw ambities (zie ook vorige paragraaf en onze managementletter) en is uw huidige organisatie in staat is om aan die doelen en verwachtingen te voldoen?

4.1 Interne beheersing en rechtmatigheidsverantwoording (2/2)

Drie varianten:
1. Minimale
2. Ambitie
3. ICS

Variant 1 op dit moment het meest reëel en verdere actie voor nodig

Advies: opstellen Business Case en plan van aanpak

Invoering rechtmatigheidsverantwoording door het college met ingang van 2022 (vervolg)
In onze visie zijn er drie varianten waar u als gemeente naar kunt streven:

1. De minimale variant van de rechtmatigheidsverantwoording
In deze variant zorgt het college (in afstemming met raad en accountant) voor een interne beheersing specifiek gericht op de rechtmatigheidsverantwoording. Dat betekent dat de interne controles zodanig systeem- of gegevensgericht gepland worden, dat het college tot een gedegen onderbouwd oordeel kan komen over de rechtmatigheid. De aanpak wordt vastgelegd in het interne controleplan en vanwege de relatie met de controle van de getrouwheid afgestemd met de accountant.

2. De ambitie variant
In deze variant gaat de gemeente een stapje verder en gebruikt de rechtmatigheidsverantwoording als impuls om de bedrijfsvoering te verbeteren. Middels een plan van aanpak wordt uitgewerkt wat de ambitie van de gemeente is ten aanzien van de AO/IB (systeemgericht), IT- beheer en VIC. Daarbij wordt de gehele organisatie betrokken, bijvoorbeeld middels het zogenaamde 'Three Lines of Defence'- model, zodat ook de verantwoordelijke managers in de 1e en 2e lijn mede verantwoordelijk worden voor het rechtmatigheidsbeheer. Om dit ook in de organisatie vorm te geven zal meer tijd vragen.

3. De in control statement
Deze variant gaat nog weer een stap verder. In dit geval verklaart het college niet alleen getrouw / rechtmatig te hebben gewerkt, maar ook dat het systeem van interne beheersing en risicomanagement toereikend is om de risico's te beheersen, ofwel dat de organisatie 'in control' is. Hiervoor moet een specifiek normenkader worden afgesproken, dat verder kan gaan dan alleen interne procedures (compliance) maar ook kan gaan over de beheersmaatregelen ten aanzien van operationele en strategische doelen. In dit normenkader zouden bijvoorbeeld ook de activiteiten op het gebied van het sociaal domein kunnen worden opgenomen of prestaties ten aanzien van duurzaamheid (afhankelijk van de behoefte van college en raad).

Kijkend naar deze drie varianten zal de eerste variant nog wat inspanning kosten. De tweede variant is wat ons betreft op langere termijn te adviseren, omdat dit een goede impuls kan zijn voor uw bedrijfsvoering. Rechtmatigheid is immers ook de verantwoordelijkheid van de gehele organisatie en niet alleen het 'probleem' van de IC- afdeling of controller. De derde variant is naar onze inschatting, vooralsnog niet realistisch voor gemeente Leusden zonder substantiële verdere opschaling van de (aantoonbaarheid van) interne controle.

Wij adviseren u een plan van aanpak te schrijven gericht op de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording. Hiervoor moeten de volgende stappen worden gezet:
1. Informeren en afstemmen van deze ontwikkeling met raad, college en organisatie
2. Opstellen business case 'rechtmatigheidsverantwoording'
3. Vormen projectteam en opstellen plan van aanpak
4. Uitvoering en implementatie
5. Afgeven rechtmatigheidsverantwoording
6. Evaluatie business case

Wij zijn graag bereid met u van gedachten te wisselen over de verdere uitwerking hiervan.

4.2 Sociaal domein uitgelicht (1/2)

Sociaal domein 2019 bedragen circa € 11 miljoen (ruim 10% stijging ten opzichte van 2018)

Sociaal domein in de jaarrekening

De lasten van gemeente Leusden met betrekking tot het sociaal domein met betrekking tot Wmo en Jeugdzorg bedragen over 2019 circa € 11 miljoen. In hoofdlijnen zijn deze lasten als volgt opgebouwd:

ONDERDEEL (x € 1 mln.)	Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
Jeugdzorg ZIN	6,0	6,3	5,9
Wmo ZIN	4,6	4,4	3,6
Pgb	0,6	0,6	0,6
Totaal	11,2	11,3	10,1

Voor zowel Wmo als Jeugdzorg geldt dat de uitgaven de afgelopen jaren zijn gestegen. Deze stijgingen ontstaan voornamelijk door een toenemende vraag. De landelijke financiële ontwikkelingen zijn zorgwekkend en een steeds groter deel van de beschikbare middelen in de begroting van de gemeente Leusden wordt hierdoor besteed aan het sociaal domein. Dergelijke stijgingen zijn op de lange termijn niet houdbaar, temeer ook omdat de gemeente Leusden de aanvullende uitgaven niet kan claimen bij het Rijk. De gemeente Leusden onderneemt diverse initiatieven om de kosten van het sociaal domein terug te dringen. Het is zaak om daarbij kritisch de ontwikkeling van de uitgaven in het sociaal domein te blijven bewaken.

Onzekerheden Sociaal domein

Ten aanzien van WMO en de jeugdhulp heeft de gemeente Leusden via de gemeente Amersfoort de zorg ingekocht en instellingen gecontracteerd voor een totaalbedrag van € 7,7 miljoen. Met betrekking tot de lasten vraagt de gemeente Amersfoort om een controleverklaring van de instellingen of verantwoordingen die steekproefsgewijs gecontroleerd worden door de gemeente. Uit deze controle blijkt dat van een aantal zorginstellingen nog onvoldoende controle-informatie is ontvangen, waarmee kan worden onderbouwd dat voor de gefactureerde zorg ook daadwerkelijk prestaties zijn verricht. Dit zorgt voor een onzekerheid van € 395K voor gemeente Leusden.

Tevens blijkt uit de controle bij gemeente Amersfoort een verschil voor gemeente Leusden tussen de prognose en de bestedingen ad € 295K die als fout is aangemerkt. De bestedingen vallen lager uit dan in de prognose opgenomen.

Daar tegenover staat een extra uitgave voor Jeugdzorg met betrekking tot 2019. Er is overeenstemming bereikt tussen gemeenten en de zeven breed spectrum aanbieders over hun collectieve transformatieplan en de incidentele verhoging van het budget die daarbij nodig is. Dit budget is bedoeld voor investeringen in de transformatie en voor de bekostiging van levering van jeugdhulp in de jaren 2019 t/m 2022. Voor 2019 betekent dit voor de gemeente Leusden een extra bijdrage van € 142K. Dit is echter nog wel onder voorbehoud van instemming daarmee door de Raad.

4.2 Sociaal domein uitgelicht (2/2)

Fout pgb mede gebaseerd op projectiebrieven

Geraamde fout in de persoonsgebonden budgetten

De SVB controleert zorgovereenkomsten, toetst facturen en declaraties en betaalt uit aan zorgverleners of andere instellingen. Uw gemeente verstrekt de beschikkingen pgb en is verantwoordelijk voor een adequate cliëntregistratie en het vaststellen van de prestatielevering. Uit de accountantscontrole 2019 bij de SVB blijkt dat landelijk sprake is van een oordeel met beperking. Ten aanzien van de rechtmatigheidsfouten zijn de foutpercentages opgenomen in de gemeente specifieke projectiebrieven. Voor gemeente Leusden zijn de percentages voor rechtmatigheidsfouten en voor getrouwheidsfouten voor zowel de Wmo als Jeugdzorg opgenomen in onderstaande tabel:

PGB PER CATEGORIE	FINANCIËLE RECHTMATIGHEIDSFOUT	FINANCIËLE GETROUWHEIDSFOUT
Jeugdzorg	1,29%	1,45%
Wmo	1,45%	1,41%

De financiële rechtmatigheidsfout voor pgb voor de gemeente Leusden bedraagt circa € 8.327, bestaande uit € 4.002 Wmo en € 4.325 Jeugdzorg. Voor de getrouwheidsfouten geldt dat deze gelijk zijn voor alle gemeenten in Nederland. De financiële getrouwheidsfout bedraagt € 8.738, bestaande uit € 3.896 Wmo en € 4.842 Jeugdzorg. Daarnaast bestaat er een verschil tussen de verantwoording in de jaarrekening en de verantwoording van de SVB van circa € 2K. In het kader van de rechtmatigheid nemen wij van de hiervoor genoemde posten geen bedrag mee in onze oordeelsvorming, omdat deze onder de tolerantie vallen.

De SVB toetst niet op levering van de zorg. Hierdoor is er sprake van een onzekerheid. De gemeente verkrijgt echter zekerheid door intern ingerichte processen, zoals het toekenningsproces, waardoor deze onzekerheid deels teniet wordt gedaan. De processen van pgb Jeugdzorg en Wmo lopen op een aantal onderdelen verschillend, waardoor voor Jeugdzorg en Wmo niet dezelfde zekerheid wordt verkregen. Tevens verkrijgt de gemeente aanvullende zekerheid vanwege de ontvangsten van het CAK. Op basis van het zekerheidspercentage dat de gemeente Leusden hierdoor verkrijgt, zijn de onzekerheden voor pgb in totaal geraamd op circa € 194K.

Wij hebben een review gedaan en kunnen steunen op de werkzaamheden van de accountant van de SVB. Daarbij concluderen wij dat de formele fouten zoals geconstateerd door de accountant van de SVB geen impact hebben op het rechtmatigheidsoordeel over de jaarrekening 2019 van uw gemeente.

4.3 Ontwikkeling grondexploitaties

Redelijkheid belang-rijkste schattings-elementen vastgesteld

Actualisatie en bijstelling grondexploitaties

De grootste balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de grondexploitaties. Door de invloed van de parameters (zoals kostenstijgingen, fasering, druk op verkoopprijzen, rente-effecten) die bepalend zijn voor de in de toekomst te realiseren opbrengsten hebben wij bij onze controle de grondexploitaties diepgaand gecontroleerd.

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- **Planning**: is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering**: in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- **Prijs**: inherent gevolg van de economische crisis is dat de verkoopprijzen van woningen en dus van grond onder druk staan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

Deze drie P's zijn tijdens de jaarrekeningcontrole besproken met uw medewerkers. Tijdens deze gesprekken zijn de uitgangspunten gechallenged. De grondexploitaties zijn met deze uitgangspunten per 31 december 2019 geactualiseerd. Tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen. Het eindresultaat van de grondexploitaties is gebaseerd op de netto contante waarde berekend voor de grondexploitaties.

Voornoemde actualisatie heeft geleid tot een afname in voorzieningen voor verlieslatende projecten ad € 224K en een tussentijdse winstneming van € 330K in de jaarrekening 2019. Tijdens het jaarrekeningtraject waren alle besluiten omtrent de nieuwe parameters in de grondexploitatie genomen. De uitgewerkte plannen en de bijbehorende berekeningen zijn gedurende de controle met uw medewerkers doorgesproken. Op basis van onze controle merken wij dat de organisatie voldoende kennis heeft van zowel de algemene ontwikkelingen als de lokale ontwikkelingen.

Ultimo 2019 is een zevental grondexploitaties nog lopend. De nog te realiseren opbrengsten bedragen € 8 miljoen (totaal € 38 miljoen) en de nog te realiseren kosten bedragen € 2 miljoen (totaal € 38 miljoen). Het nog te verwachten resultaat bedraagt, rekening houdend met de grex positie ultimo 2019, € 381K (netto contante waarde). Ultimo 2019 is de omvang van de voorziening grondexploitaties € 210K op een bruto boekwaarde van € 5,7 miljoen. De voorziening heeft betrekking op het project De Buitenplaats, de verlaging van de voorziening in 2019 met € 224K heeft hoofdzakelijk te maken met een combinatie van vermindering van kosten en een stijging van de opbrengsten.

De totale grex-uitgaven voor 2019 waren circa € 2 miljoen tegenover inkomsten van € 5,6 miljoen. De prognose voor de komende jaren is positief voor de geactualiseerde grondexploitaties. Dit is terug te zien in de prognoses van de eindresultaten op het project De Buitenplaats waar thans een voorziening voor is opgenomen. In 2019 zijn geen grondexploitaties afgesloten. Wel is in 2019 bij een drietal grondexploitaties tussentijdse winst genomen voor een totaalbedrag van ad € 330K. De investeringen zijn met name gedaan in de projecten De Buitenplaats, De Biezenkamp en Valleipark voor het woon- en bouwrijp maken van de kavels. Daarnaast zijn er grondverkopen geweest voor de projecten Larikslaan, Leusden-Zuid, De Biezenkamp en Valleipark. Voor De Biezenkamp is een aparte voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico's op de balans opgenomen ad € 2.216K.

4.4 BBV, WNT en SiSa

BBV wordt nageleefd

Bevindingen ten aanzien van naleving van de wettelijke verslaggevingsregels (BBV)

Wij hebben vastgesteld dat gemeente Leusden de wettelijke verslagleggingsregels (BBV) heeft nageleefd.

WNT-verantwoording voldoet aan de vereisten

Naleving van de (publicatieverplichtingen) WNT

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2019 niet meer bedragen dan € 194.000 per jaar. De externe accountant is belast met de controle op de naleving van de WNT door de instelling.

Overschrijding van de bezoldigingsnorm wordt aangemerkt als een onverschuldigde betaling, die door de topfunctionaris terugbetaald moet worden aan de instelling. Gebeurt dit niet, dan is BDO als accountant wettelijk verplicht om bij het ministerie melding te doen van deze onverschuldigde betaling. Wij hebben tevens een meldingsplicht indien u geen of onjuiste gegevens heeft gepubliceerd in de jaarrekening.

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2019 van de gemeente Leusden niet strijdig zijn met de WNT en dat de jaarrekening 2019 van de gemeente Leusden voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Geen bevindingen SiSa-bijlage met uitzondering van onzekerheid SPUK

SiSa-bijlage

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachting accountantscontrole SiSa 2019. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkeringen geen fouten geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. Er is wel sprake van een onzekerheid. Zie tevens Bijlage B.

4.5 Begrotingsrechtmatigheid (1/2)

Overschrijding baten/lasten

Lastenoverschrijdingen in het kader van begrotingsrechtmatigheid

In totaal heeft uw gemeente circa € 76,4 miljoen aan lasten begroot na wijziging, tegenover circa € 72,2 miljoen aan werkelijke lasten in 2019. Dit is in totaal een onderschrijding van € 4,2 miljoen (5,5%). Aan baten had uw gemeente een bedrag van € 71,6 miljoen begroot na wijziging, tegenover € 69,5 miljoen aan werkelijke baten in 2019. In totaal gaat het om een lagere realisatie van baten van € 2,3 miljoen (3,2%). Naast het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten kent een gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. In 2019 is per saldo circa € 4,3 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het gerealiseerde resultaat € 1,655 miljoen positief bedraagt.

De gemeenteraad autoriseert de begroting en stelt de kaders voor het college vast. Het college is verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid binnen de gestelde begroting. Begrotingsafwijkingen dienen tijdig gesignaleerde en gerapporteerd te worden aan de gemeenteraad. Bij begrotingsoverschrijdingen die niet gedurende het jaar zijn voorgelegd aan de gemeenteraad is formeel sprake van een onrechtmatigheid. Echter hoeven deze overschrijdingen niet altijd te worden meegewogen in het accountantsoordeel bijvoorbeeld indien de overschrijding geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerd opbrengsten of overschrijdingen bij open-einde regelingen. In de toelichting op het overzicht van baten en lasten zijn de begrotingsoverschrijdingen nader weergegeven en geanalyseerd.

Controle begrotingsrechtmatigheid

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2019, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de raad nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet. Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV. Belangrijk hierbij is dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma. Zie hierna voor een overzicht van de lastenoverschrijdingen per programma en de overschrijdingen van investeringskredieten.

4.5 Begrotingsrechtmatigheid (2/2)

Overschrijding baten/lasten

Op de in onderstaande tabel opgenomen programma's is een begrotingsoverschrijding op de lasten te constateren.
Deze zijn in te delen in de onderstaande categorieën zoals opgenomen in de Kadernota Rechtmatigheid van de Commissie BBV.

LASTENOVERSCHRIJDING PROGRAMMA	BEGROTINGSAFWIJKING	ONRECHTMATIG	
		TELT NIET MEE IN OORDEEL	TELT WEL MEE IN OORDEEL
Domein Bestuur (totaal € 5.797.000)	Betreft overschrijdingen (totaal € 550.000). De hogere uitgaven passen binnen het bestaande beleid, welke niet tijdig zijn gesignaleerd.	✓	
Domein Leefomgeving (totaal € 16.302.000)	Betreft overschrijdingen (totaal € 503.000) welke worden gecompenseerd door opbrengsten.	✓	
Algemene dekkingsmiddelen (totaal € 1.077.000)	Betreft overschrijdingen (totaal € 118.000) welke worden gecompenseerd door opbrengsten.	✓	
Overhead (totaal € 8.312.000)	Betreft overschrijdingen (totaal € 279.000) welke worden gecompenseerd door opbrengsten.	✓	

Bovenstaande begrotingsafwijkingen zijn ontleend aan het Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2019. Wij verwijzen voor een inhoudelijke en meer specifieke analyse van de begrotingsafwijkingen naar de toelichting daarop in de jaarrekening 2019.

Kredietoverschrijdingen

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid hebben wij tevens de lastenoverschrijdingen op investeringskredieten beoordeeld om vast te stellen of de gerealiseerde uitgaven binnen de door de gemeenteraad geautoriseerde begroting zijn gebleven. Uit deze analyse blijkt dat op diverse investeringskredieten sprake is van een overschrijding van de door de gemeenteraad vastgestelde investeringskredieten. Volgens het kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV is hierbij in principe sprake van een onrechtmatigheid, maar telt deze niet mee voor het oordeel indien alsnog goedkeuring is gegeven aan de overschrijdingen. Hiervan is in de meeste gevallen sprake. In een uitwisseling met de raad in het najaar van 2019 is reeds verantwoording afgelegd over de totale projectuitgaven inclusief een overschrijding op de inrichting en meubilair van het Huis van Leusden.
Van een onrechtmatige overschrijding is ook geen sprake als deze samenhangt met een ander investeringskrediet.
De overige kredietoverschrijdingen beneden de materialiteit bedragen gesaldeerd € 182K. Dit heeft voor € 153K betrekking op vervanging armaturen openbare verlichting en betreft daarnaast diverse kleine overschrijdingen. De vervanging van armaturen past binnen het bestaande, door de raad, geaccordeerde beleid. Dit beleid is vastgelegd is in het Beleidsplan Openbare Verlichting en in de relevante jaren ook opgenomen in het MIP. Het MIP wordt elk jaar door de raad vastgesteld bij de begroting. Hierdoor blijft een bedrag van € 29K over dat meetelt in ons oordeel.

4.6 Significante schattingsposten

Schattingen zijn in het algemeen conservatief/ neutraal/optimistisch van aard

Inherent aan het opmaken van een jaarrekening is dat het college schattingen moet maken. Bepaalde schattingen zijn van bijzonder belang door hun invloed op de jaarrekening en de waarschijnlijkheid dat toekomstige gebeurtenissen significant afwijken van de verwachtingen van het management. Een goed inzicht in de jaarrekening vereist kennis van deze posten. Als onderdeel van de controle hebben wij de aanvaardbaarheid van de schattingen beoordeeld. In het hierna opgenomen overzicht hebben wij van de jaarrekeningposten waaraan een belangrijke schatting ten grondslag ligt grafisch weergegeven op welke wijze wij de door het college gebruikte mate van prudentie inschalen.

POST IN DE JAARREKENING	BEDRAG (x € 1.000)	BEOORDELING HUIDIG BOEKJAAR	TOELICHTING SCHATTING
Openstaande debiteuren	1.396		Op de waardering van de debiteuren is per 31 december 2019 een voorziening van € 426K in mindering gebracht.
Voorzieningen	18.721		Het verschil tussen de onderhoudsvoorzieningen en de beheerplannen neemt toe doordat de investeringen achtergebleven zijn t.o.v. begroot.
Waardering materiële vaste activa	58.706		De afschrijvingen zijn consistent met voorgaand jaar berekend. Er is geen sprake van een duurzame waardevermindering per 31 december 2019.
Waardering financiële vaste activa	1.338		Er is geen voorziening getroffen voor oninbaarheid van verstrekte leningen per 31 december 2019.
Waardering grondexploitaties, voorziening	5.469		Op de waardering van de grondexploitaties is per 31 december 2019 een voorziening van € 210K in mindering gebracht. Dit is conform de berekende negatieve contante waarde van de betreffende grondexploitatie. Zie toelichting op p.21.

conservatief neutraal optimistisch

4.7 Overige bevindingen

Gecorrigeerde controlebevindingen

Op pagina 7 van dit verslag zijn reeds de ongecorrigeerde controleverschillen weergeven. Naast de ongecorrigeerde controleverschillen, zijn tijdens onze controle geen controleverschillen geconstateerd welke zijn gecorrigeerd door het management.

Overige bevindingen

Beheerplannen onderhoudsvoorzieningen

De gemeente Leusden kent een aantal onderhoudsvoorzieningen. Deze voorzieningen worden opgebouwd ter egalisatie van de lasten gedurende de begrotingsjaren. Gedurende de controle is geconstateerd dat in enkele gevallen de financiële kant van de onderbouwing van de voorziening achterloopt bij de planning waardoor de plannen minder betrouwbaar worden richting de toekomst.

De gemeente kent een zestal onderhoudsegalisatievoorzieningen die geanalyseerd zijn in het memo ‘aansluiting voorziening IBOR’. Het verschil tussen de beheerplannen en de voorzieningen op de balans is in 2019 toegenomen. De gemeente is voornemens de beheerplannen voor groot onderhoud in 2020 te actualiseren. De conclusie in het memo is dat er geen aanwijzingen zijn voor achterstallig onderhoud en onveilige situaties die het vormen of verhogen van een onderhoudsvoorziening noodzakelijk maakt. Wel loopt de voorziening op ten opzichte van de huidige beheerplannen door uitstel van investeringen. De gemeente handhaaft de voorziening op het huidige niveau in afwachting op de actualisatie van het IBOR waar momenteel aan gewerkt wordt. Na overleg met de organisatie is vastgesteld dat de voorzieningen nog voor het juiste doel op de balans staan. Naar verwachting heeft de gemeente de huidige financiële ruimte in de onderhoudsvoorzieningen nodig bij de komende actualisatie in 2020. Derhalve lijken de schattingen ten aanzien van de ultimo 2019 in de balans opgenomen voorzieningen prudent en tevens consistent met 2018. Echter willen wij het belang van actuele beheersplannen benadrukken, waarbij (conform de eigen planning van gemeente Leusden) actualisatie in 2020 is geagendeerd.

De voorziening riolering wordt in een apart memo geanalyseerd. In 2019 heeft actualisatie van het GRP plaats gevonden. De voorziening is ultimo 2019 ten opzichte van de planning in het GRP € 416K hoger. De hogere stand van de voorzienig t.o.v. het GRP wordt vooral veroorzaakt door een later moment van het doen van een aantal vervangingen en renovaties.

Het is van belang dat er een gedegen financiële planning aanwezig is om de omvang van de voorziening te bepalen en te kunnen controleren. Voor de gemeente is het van belang dat deze plannen actueel zijn voor de liquiditeitsplanning. Ook is het mogelijk dat wanneer de plannen aantonen dat minder geld benodigd is voor de uitvoering van de werkzaamheden, de opgebouwde voorziening (deels) dient vrij te vallen.

Bijlagen

A Onze controle
B Bevindingen SiSa-bijlage

A. Onze controle (1/4)

Doel en object van de controle

Het doel van de controle is het geven van een onafhankelijk oordeel of de financiële overzichten van de gemeente Leusden, in alle van materieel belang zijnde opzichten, zijn opgesteld in overeenstemming met het BBV. Voor een uitgebreide beschrijving van onze aanpak verwijzen wij naar onze opdrachtbevestiging d.d. 10 september 2019 met kenmerk 1.050.045/NS/TV/1435.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Bij onze controlewerkzaamheden hebben wij als uitgangspunt de door de raad vastgestelde toleranties gehanteerd. De raad heeft ons daarbij opgedragen om bij onze oordeelsvorming en rapportering uit te gaan van de hierna vermelde goedkeurings- en rapporteringstolerantie. Op basis van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO) en onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 820.000. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 50.000 rapporteren, alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Onze controle richt zich tevens op de getrouwheid en rechtmatigheid van de informatie in de WNT-verantwoording en de SiSa-bijlage van de jaarrekening. Voor de WNT en SiSa gelden specifiek voorgeschreven rapporteringstoleranties die veelal lager zijn dan uw rapporteringstolerantie. Wij passen deze voorgeschreven WNT- en SiSa-toleranties eveneens op correcte wijze toe.

Onafhankelijkheid

Nederlands recht en overige beroepsregels, zoals de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO), vereisen dat wij onafhankelijk zijn ten opzichte van onze controle cliënten. Wij zijn van mening dat door ons is voldaan aan deze eisen. Wij bevestigen dat we geen giften hebben gegeven aan dan wel aangenomen van de organisatie of haar personeel. Wij hebben de overige dienstverlening naast de controle van de jaarrekening beoordeeld aan de hand van onze beroepsregels en hebben geconcludeerd dat het type dienstverlening en de vergoeding onze onafhankelijkheid niet beïnvloeden.

A. Onze controle (2/4)

Opdracht en controleaanpak

Wij hebben de jaarrekening gecontroleerd conform de Nederlandse controlestandaarden en de met u gemaakte afspraken in de opdrachtbevestiging van 9 september 2019. Tevens beoordeelden wij de verenigbaarheid van de andere informatie, inclusief de overige gegevens en het jaarverslag met de jaarrekening en of deze geen materiële afwijkingen bevatten op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins. Voor een accountantscontrole gelden inherente beperkingen, die zijn uiteengezet in de opdrachtbevestiging.

Onze controleaanpak is gebaseerd op een risicogerichte benadering. Deze aanpak gaat uit van een risicoanalyse op transactiestromen, zoals verkoopactiviteiten en personeelszaken. Daarnaast worden bedrijfsrisico's beoordeeld die voortvloeien uit de strategie en operaties van gemeente Leusden. In de risicoanalyse hebben wij beoordeeld in hoeverre de onderkende risico's van invloed kunnen zijn op de jaarrekening.

De risico's met een hoge waarschijnlijkheid van het zich voordoen en mogelijk materiële impact hebben in onze controle meer aandacht gehad. Deze risico's betreffen:

- In onze controlestandaarden (NV COS) wordt expliciet het risico van management override (bewuste beïnvloeding door bestuur of management van de jaarcijfers) als belangrijk te onderkennen theoretisch risico benoemd. Als accountant moeten wij in onze werkzaamheden hier specifiek aandacht aan besteden.
- Het niet naleven van de Europese aanbestedingsregels.
- Onjuiste waardering bouwgronden in exploitatie (materiele post met verschillende schattingselementen).
- De gevolgen van ongeautoriseerde handelingen in de IT-systemen.

Strekking van de controle-verklaring

Aangezien de jaarrekening 2019 van gemeente Leusden aan de daaraan te stellen eisen voldoet, hebben wij een goedkeurende controle-verklaring, gedateerd op 9 juli 2020, afgegeven bij deze jaarrekening. Alle bevindingen voortvloeiend uit onze controle van de jaarrekening 2019 zijn afdoende behandeld en onze controle is afgerond.

Continuïteit

De waarderingen in de jaarrekening van gemeente Leusden zijn gebaseerd op de veronderstelling dat gemeente Leusden als geheel in continuïteit zal worden voortgezet. De inschatting of een duurzame voorzetting mogelijk is, inclusief de eventueel in de jaarrekening op te nemen toelichting, is de wettelijke verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders. Als accountant beoordelen wij de aanvaardbaarheid van de door het college van burgemeester en wethouders ingeschatte mogelijkheden tot een duurzame voortzetting. Wij vinden deze inschatting aanvaardbaar.

A. Onze controle (3/4)

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening en bevat geen materiële afwijkingen

De jaarstukken 2019 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2019 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2019 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting inclusief SiSa-bijlage en taakvelden).

In het onderdeel ‘programmaverantwoording’ van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen, bedrijfsvoering etc.) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting). De inhoud van het jaarverslag (programmaverantwoording en paragrafen) hebben wij getoetst. Bij onze controle hebben wij geen materiële afwijkingen tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn met elkaar verenigbaar.

De grondslagen van de jaarrekening 2019 zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2019. In 2019 zijn er geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeente. Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en het management dat zij een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn. Wij hebben het door het college en het management toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Bij onze controle hebben wij geen materiële afwijkingen geconstateerd. De grondslagen van de jaarrekening 2019 zijn aanvaardbaar.

A. Onze controle (4/4)

Fraude en non-compliance

Onze controle is niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Bij de planning voor de jaarrekeningcontrole, houden wij rekening met het risico dat de jaarrekening als gevolg van fraude en onregelmatigheden onjuistheden van materieel belang zou kunnen bevatten. Daarnaast hebben wij beoordeeld in hoeverre sprake kan zijn van een risico omtrent corruptie. Eén van de door ons uitgevoerde maatregelen is het bespreken van de mogelijke frauderisico's en mogelijke fraudesituaties op verschillende niveaus binnen de organisatie Hiertoe hebben wij de mogelijke frauderisico's en de mogelijke fraudesituaties besproken met de directie, de concern controller, de portefeuillehouder financiën en met de auditcommissie. Deze besprekingen en onze controlewerkzaamheden hebben geen aanwijzingen voor materiële fraude opgeleverd.

Bij de beoordeling van het risico omtrent corruptie hebben wij gekeken naar klant specifieke omstandigheden zoals de geografische plaats van de activiteiten en sectoren waar corruptie meer dan gemiddeld voorkomt.

Wij hebben aandacht besteed aan de compliance met de voor u van toepassing zijnde wet- en regelgeving en overige bepalingen voor zover wij die van belang achten in het kader van onze controle van de jaarrekening. Bij die werkzaamheden hebben wij geen materiële non-compliance geconstateerd.

Geautomatiseerde gegevensverwerking

De accountant dient op basis van artikel 2:393, lid 4 BW, melding te maken van zijn bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Tijdens de interim-controle hebben wij ook relevante processen met betrekking tot de geautomatiseerde gegevensverwerking getoetst. Voor onze bevindingen verwijzen wij naar onze management letter en boardletter 2019. Wij hebben de automatiseringsorganisatie van de organisatie uitsluitend in het kader van de jaarrekeningcontrole beoordeeld. De interim-controle heeft meerdere tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht. Voor de punten waarop de verschillende applicaties voor verbetering vatbaar zijn, verwijzen wij naar onze management letter.

B. Bevindingen SiSa-bijlage

Inleiding

Bij de jaarrekening wordt als bijlage de SiSa-verantwoording toegevoegd. De gemeente Leusden heeft de rechtmatige totstandkoming van de SiSa-bijlage getoetst.

STREKKING CONTROLEVERKLARING RECHTMATIGHEID	GOEDKEUREND
Strekking controleverklaring getrouwheid	Goedkeurend

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit rapport over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2019 in het kader van SiSa worden verantwoord. Wij doen dit middels een tabel, die ook moet worden opgenomen als geen fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Per regeling wordt aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Deze tabel is hierna weergegeven.

Bij geen bevindingen worden de kolommen ‘Fout of onzekerheid’, ‘Financiële omvang in euro’s’ en ‘Toelichting fout/onzekerheid’ leeg gelaten (dus geen streepje, nul of n.v.t. ingevuld).

NR.	SPECIFIEKE UITKERING OF OVERIG	FOUT OF ONZEKERHEID	FINANCIËLE OMVANG IN €	TOELICHTING FOUT/ONZEKERHEID
D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)			
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2019			
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2019			
H4	Specifieke uitkering Sport	onzekerheid	€ 72.300	Deel SRO, onzekerheid BTW status